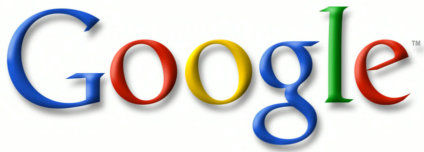
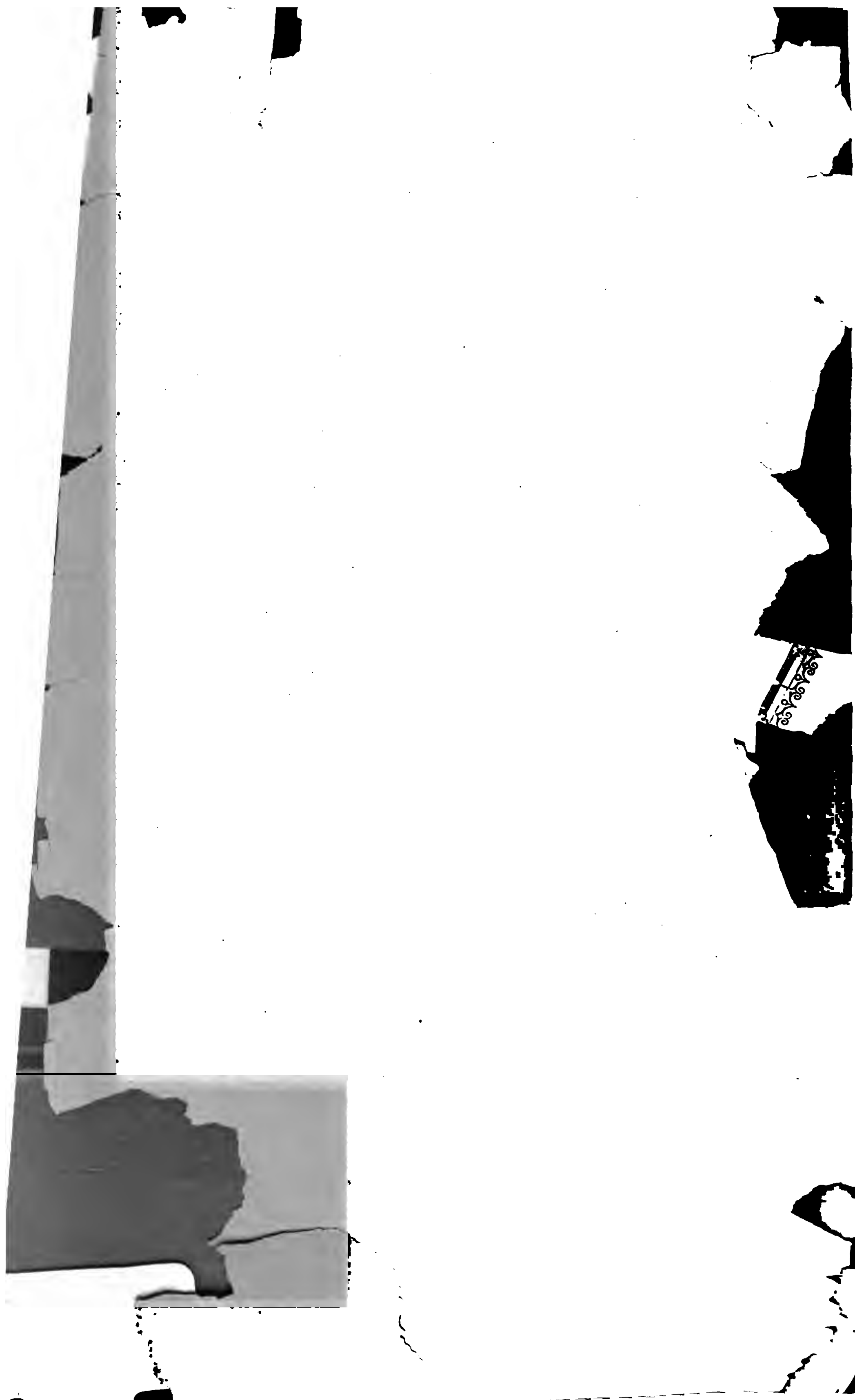

MATTHES, B. F.
EENIGE PROEVEN VAN BOEGINEESCHE EN MAKASSAARS
POEZIE,

EENIGE PROEVEN

VAN

BOEGINEESCHE EN MAKASSAARSCHE POËZIE.

EENIGE PROEVEN

VAN

BOEGINEESCHE EN MAKASSAARSCHE POËZIE,

DOOR

DR. B. F. MATTHES.

UITGEGEVEN VANWEGE

HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH INDIË

TER GELEGENHEID VAN HET

ZESDE INTERNATIONALE CONGRES DER ORIENTALISTEN TE LEIDEN.

'S GRAVENHAGE,

MARTINUS NIJHOFF.

1883.

GEDRUKT TE AMSTERDAM, BIJ C. A. SPIN & ZOON.

Meestal maakt men zich in Europa een' zeer verkeerde voorstelling van de verstandelijke ontwikkeling der Makassaren en Boegineezen. Doch niet alleen in het moederland, maar ook in Nederlandsch Oost-Indië, ja zelfs op Celebes is dit onder Europeanen maar al te dikwerf het geval. Dit laatste is vooral hieraan toe te schrijven, dat de meeste ambtenaren en officieren slechts zelden, of althans niet anders dan terloops, de inlandsche hoven buiten 's Gouvernements grondgebied bezoeken. En hier is het juist, dat men de meeste beschaving moet zoeken, niet bij de mannen, want die zijn doorgaans te groote liefhebbers van jagen, en te zeer aan opium-schuiven, het laten vechten van hanen en dobbelspel verslaafd, om naar vermeerdering van kennis te streven, maar bij de vrouwen, waaronder men soms aantreft, die inderdaad zeer bedreven, niet enkel in het vervaardigen van handwerken, maar ook in het lezen en schrijven der inlandsche geschriften zijn.

Dat dit buiten de hoven en dus ook in de Gouvernementslanden geenszins het geval is, ja dat zelfs de meeste regenten tot dusverre nog ternauwernood gebrekkig lezen of schrijven kunnen, is enkel hieraan te wijten, dat zij nooit de gelegenheid hadden, om zulks te leeren. Thans echter, nadat ik in 1876, op verzoek van het Nederlandsch Gouvernement, te Makassar een' kweekschool voor Inlandsche onderwijzers mocht oprichten, en er reeds verscheidene volksscholen uit die kweekschool zijn voortgevloeid; twijfel ik niet, of het zal weldra blijken, dat de Makassaren en Boegineezen in aanleg volstrekt niet behoeven onder te doen voor Javanen en Maleiers.

Hoezeer die gelegenheid tot vermeerdering van kennis door de Inlandsche bevolking van Zuid-Celebes op hoogen prijs gesteld werd, bleek me ten duidelijkste, toen ik in 1880 Makassar voor goed verliet, en bij die gelegenheid met allerlei betuigingen van erkentelijkheid en bewijzen van hartelijke toegenegenheid als 't ware overladen werd. Ik houd me alzoo overtuigd, dat het inlandsch onderwijs hier, mits men zijn' eischen in de eerste jaren vooral niet te hoog stelle, rijke vruchten zal voortbrengen.

Om zich een denkbeeld te maken van den aanleg der Makassaren en Boegineezen, raadplege men bij voorbeeld mijn' Makassaarsche en Boegineesche Chrestomathiën, die een' groote menigte van allerlei stukken uit hunne literatuur bevatten, en waarvan de poëtische grootendeels van een' Hollandsche vertaling voorzien zijn.

Dat die proeven niet altoos van fijnen en vooral van Westerschen smaak getuigen, stem ik gereedelijk toe; echter valt het niet te ontkennen, dat het hier en daar allesbehalve aan blijken van groote scherpzinnigheid ontbreekt.

Ofschoon beide Chrestomathiën, vooral de Boegineesche, nog al van grooten omvang zijn; zoekt men daarin echter te vergeefs naar een' soort van Arabisch cijferschrift, waarmee ik pas in later' jaren kennis maakte, en wel door toedoen van de tegenwoordige koningin van Tanêtte, een' dochter van zekere Âroe-Panjtjâna, van wie ik meermalen in mijn' geschriften als een' door en door geletterde vorstin, gewag maakte. Ik acht het daarom niet onbelangrijk, om een gedeelte van het in het "Vervolg op mijn Kort Verslag aangaande alle mij in Europa bekende Makassaarsche en Boegineesche Handschriften" onder N°. 212 voorkomende HS. dier koningin van Tanêtte mede te deelen.

Ik laat hieronder een tabelletje van dat cijferschrift volgen; daaruit zal men zien, dat het wel Arabische cijfers zijn, doch op zeer eigenaardige manier gewijzigd.

(1) = [symbol] (ya). Dit cijfer verkort, = [symbol] (a). En vervolgens van boven met drie puntjes, = [symbol] (nja).

(2) = [symbol] (ka). Met een puntje, = [symbol] (ga). De streep verkort, = [symbol] (ba). De streep verlengd, = [symbol] (ra). De *ka* van boven met een streepje, = [symbol] (ngka). De *ra* van boven met een streepje, = [symbol] (nra).

(3) = (la). De streep verkort, = (d̃ja). Bovendien van onderen met 3 puntjes, = (t̃ja). En daarna nog van boven met een streepje, = (n͡jtja).

(4) = (ma). De streep verlengd, = (ta). De streep daarentegen verkort, = (da).

(5) = (na).

(6) = (sa). De streep verkort, = (wa).

(7), met drie puntjes van boven, = (n̄ga).

(8), = (pa). Met een streepje van boven, = (m̄pa).

Het spreekt van zelf, dat dit verlengen en verkorten van een' streep licht aanleiding geeft tot verwarring, en het lezen in alle gevallen niet gemakkelijk maakt. Ik heb daarom al de hier met dit Arabisch cijferschrift geschreven' gedichten tevens in zuiver Boegineesch schrift weergegeven, en er ten slotte een' vertaling met verklaring aan toegevoegd.

Doch het was niet alleen het eigenaardige van dit cijferschrift, dat mij bewoog, om deze bijdrage van de koningin van Tanêtte hier mede te deelen. Ook de inhoud der gedichten kwam mij voor, niet van belang ontbloot te zijn. Vooreerst vindt men in verscheidene daarvan de onder den naam van *bâsa to-Bâkkå* bekende taal, die, ofschoon wel meestal alles behalve van geestigheid en goeden smaak getuigende, toch ten volle bevestigt, wat ik boven beweerde, dat de Boeginees soms zeer veel scherpzinnigheid bezit. De *man van Bâkkå* in Sôppeñg (to-Bâkkå), waarnaar deze taal genoemd wordt, was een zekere *Dâtoe-Bâkkå*, of *Prins van Bâkkå*, die zich in overoude tijden vooral door schranderheid een' grooten roem verwierf. Jammer, dat de beeldspraak, die van hem afkomstig is, maar al te dikwerf in niets anders dan een ver gezocht woorden- en soms zelfs gebaardenspel bestaat. Zoo zal bij voorbeeld iemand zijn' eene hand op de *borst* (het Boeg. *âro*) leggen, en daarmede de vraag "*wat is dat?*" ('t Boeg. *âga-ro?*) te kennen geven. — Zoo zal iemand, die een' rivier oversteken wil, naar de diepte van het water vragen, en tot antwoord krijgen: "*vraag het maar aan uw' kameraad* (mákoetâna-no ri-sibawâmoe)." En dan moet zoo'n man weten, dat met dien *kameraad* het voor Boeginees en Makassaar op reis bijna onmisbaar wapen, te weten: de *lans*,

bedoeld wordt, en dat hij *die* slechts tot *peilstok* te bezigen heeft. — Zoo zal men ook iemand uitnoodigen, om te blijven *overnachten* met de woorden: "*mãñre-mãnoe-no*", dat letterlijk beteekent: "*eet kippenvoeder*", omdat men dikwijls als *kippenvoeder* bezigt de *bânni*, of *gebroken rijst*, en dit *bânni* doet dan denken aan *mábânni*, *overnachten*.

Deze voorbeelden zou ik nog met vele andere kunnen vermeerderen; doch ik verwijs liever eenvoudig naar de hieronder volgende *ĕloñg's* ('t Makass. *kĕloñg's*), soort van korte gedichten, te vergelijken met de Maleische *panton's*.

Doch niet alleen van wege de *bâsa to-Bâkkâ* heeft deze van de koningin van Tanêtte afkomstige proeve van Arabisch cijferschrift iets belangrijks; maar men vindt daarin ook hier en daar allerlei beeldspraak, die soms niet geheel verwerpelijk is. Vooral spelen de kemphanen in de Boegineesche en Makassaarsche poëzie een' groote rol. Zoo wordt bij voorbeeld in het Boegineesch door mij in 1858 te Makassar uitgegeven' heldendicht op Dâëñg-Kalâbbóe, waarin onder anderen de dood van den ambtenaar T. baron Collot d'Escury en de zegepraal der Hollandsche wapenen bezongen worden, op blz. 10 en 23 zekere Âroe-Panjtjâna Mátiñrôwe-ri-Belawâë genoemd "de donkerbruine haan, wien in den "krijg des voorhoofd's groote ader van woede zwol, de prachtige door "den Gouverneur-generaal te Batavia met zooveel liefde gekoesterde haan, "de man, die de Zon in glans evenarende, reeds als kind naar Java "toog, en daar een slagveld niet minder gevaarlijk dan een hanenstrijd-"perk ongedeerd bezocht." — Zoo wordt Dâëñg-Kalâbbóe, de held van het gedicht, gedurig betiteld als de jeugdige haan opgegroeid onder het dagelijksch krijgsrumoer. —, Zoo wordt de ambtenaar Collot d'Escury, die bij een' aanval van dezen Dâëñg-Kalâbbóe den heldendood stierf, omdat hij blond was en blauwe oogen had, zich daarbij eenigszins bont pleegde te kleeden, bij herhaling voorgesteld als een bonte *tjempâga-haan met lichtgekleurde oogen*, terwijl de dappere Assistent-resident der Noorderdistricten E. F. Graaf van Bentheim Tecklenburg Rheda van wege het eenigszins grijze van zijn hoofdhaar meer dan eens voorkomt als de *schimmelkleurige haan* in het land van Maros. — Geen wonder alzoo, dat ook hier beneden in de *ĕloñg-ósoñg*'s of *heldendichten* de kemphanen, waaronder NB. zelfs een' soort van adel bestaat (Men vergelijke mijne

"Bijdragen tot de Ethnologie van Zuid-Celebes, bl. 121), zulk een' voorname rol spelen.

Vindt men voorts in de Boegineesche poëzie, vooral daar waar het op uitstorting des gevoels aankomt, enkele passages, welke niet zoo geheel verwerpelijk zijn, men vergel. bij voorbeeld N°. 122; nog veel meer is dit echter het geval in de Makassaarsche poëzie, die naar het mij voorkomt ook in andere opzichten meer in den smaak van ons Westerlingen zal vallen.

Ik acht het daarom niet van alle belang ontbloot, om ook hiervan eenige proeven mede te deelen, zoowel uit die soort van gedichten, welke den naam van *Sînrilî's* draagt (vergel. Makass. Chrestomathie, bl. 492), als uit de *kêloñg's* (verg. Mak. Chrest. bl. 653).

Het eerste Makassaarsche stuk is ontleend uit een' *Sînrilî*, bevattende den *lijkzang eener vrouw op haren echtgenoot.*

Het tweede Makassaarsche stuk komt insgelijks voor in eene *Sînrilî*, en wel het heldendicht op *Mâdi Däëñg-ri-Mâkka.* Daarin worden Mâdi's moeder en echtgenoote voorgesteld als weenende bij het stoffelijk overschot van den ontslapene, met loshangende haren, en onder het uiten van allerlei jammerklachten.

Ten slotte bied ik den lezer een' menigte Makassaarsche kêloñg's aan van verschillende aard.

Ook deze proeven van Makassaarsche poëzie heb ik van vertaling en verklaring voorzien.

Over het metrum der Boegineesche poëzie vergelijke men mijn Boeg. Chrest. III, bl. 166, 171, 189, 209, 215, 243 en 263.

Het metrum van N°. 1 tot en met 62, N°. 64 tot en met 108 bestaat in 3 voeten van 8, 7 en 6 lettergrepen. Wanneer de klemtoon op de laatste, in stede van de vóórlaatste, lettergreep valt, is zulk een voet hier, gelijk in elk ander metrum, één lettergreep korter.

Het metrum van N°. 63, N°. 112 tot en met 117, 120 en 121 bestaat in 3 voeten van 6 (of 5), 8 en 8 lettergrepen.

Het metrum van N°. 109, 110, 118 en 119 bestaat in 4 voeten van 5 (of 6), 8, 5 (of 6) en 8 lettergrepen.

Het metrum van N°. 111 bestaat in 4 voeten van 6, 6, 5 en 8 lettergrepen.

Het metrum van de *soèrâ-bâwâng*, waaruit N°. 122 ontleend is, bestaat enkel in voeten van 8 lettergrepen met den klemtoon op de vóórlaatste, of 7 lettergrepen met den klemtoon op de laatste lettergreep.

Wat het metrum der Makassaarsche kêlong's betreft; deze bestaan steeds ieder uit vier regels, waarvan de beide eerste en de vierde 8, de derde 5 lettergrepen bevatten.

Het metrum van de *Sinrili's* is minder zeker, doch bestaat meestal in twee voeten, de een van 5 of 6, de ander van 8 lettergrepen.

BOEGINEESCHE GEDICHTEN VAN VERSCHILLENDEN AARD

IN ZOOGENAAMD CIJFERSCHRIFT.

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

7. [illegible]

8. [illegible]

9. [illegible]

10. [illegible]

11. [illegible]

12. [illegible]

13. [illegible]

14. [illegible]

15. [illegible]

16. [illegible]

17. [illegible]

18. [illegible]

19. [illegible]

20. [illegible]

21. [illegible]

22. [illegible]

23. [illegible]

24. [illegible]

25. [illegible]

26. [illegible]

27. [illegible]

28. [illegible]

29. [illegible]

30. [illegible]

31. [illegible]

32. [illegible]

33. [illegible]

34. [illegible]

35. [illegible]

36. [illegible]

37. [illegible]

38. [illegible]

39. [illegible]

40. [illegible]

41. [illegible]

42. [illegible]

43. [illegible]

44. [illegible]

45. [illegible]

46. [illegible]

47. [illegible]

48. [illegible]

49. [illegible]

50. [illegible]

51. [illegible]

52. [illegible]

53. [illegible]

54. [illegible]

55. [illegible]

56. [illegible]

57. [illegible]

58. [illegible]

59. [illegible]

60. [illegible]

61. [illegible]

62. [illegible]

63. [illegible]

64. [illegible]

65. [illegible]

66. [illegible]

67. [illegible]

68. [illegible]

69. [illegible]

70. [illegible]

71. [illegible]

72. [illegible]

73. [illegible]

74. [illegible]

75. [illegible]

76. [illegible]

77. [illegible]

78. [illegible]

79. [illegible]

80. [illegible]

81. [illegible]

82. [illegible]

83. [illegible]

84. [illegible]

85. [illegible]

86. [illegible]

87. [illegible]

88. [illegible]

89. [illegible]

90. [illegible]

91. [illegible]

92. [illegible]

93. [illegible]

94. [illegible]

95. [illegible]

96. [illegible]

97. [illegible]

98. [illegible]

99. [illegible]

100. [illegible]

101. [illegible]

102. [illegible]

103. [illegible]

104. [illegible]

105. [illegible]

106. [illegible]

107. [illegible]

108. [illegible]

109. [illegible]

110. [illegible]

111. [illegible]

112. [illegible]

113. [illegible]

15. [illegible]

16. [illegible]

17. [illegible]

18. [illegible]

19. [illegible]

20. [illegible]

21. [illegible]

22. [illegible]

23. [illegible]

24. [illegible]

25. [illegible]

26. [illegible]

27. [illegible]

28. [illegible]

29. [illegible]

30. [illegible]

31. [illegible]

32. [illegible]

33. [illegible]

34. [illegible]

35. [illegible]

36. [illegible]

37. [illegible]

38. [illegible]

39. [illegible]

40. [illegible]

41. [illegible]

42. [illegible]

43. [illegible]

44. [illegible]

45. [illegible]

46. [illegible]

47. [illegible]

48. [illegible]

49. [illegible]

50. [illegible]

51. [illegible]

52. [illegible]

53. [illegible]

54. [illegible]

55. [illegible]

56. [illegible]

57. [illegible]

58. [illegible]

59. [illegible]

60. [illegible]

61. [illegible]

62. [illegible]

63. [illegible]

64. [illegible]

65. [illegible]

66. [illegible]

67. [illegible]

68. [illegible]

69. [illegible]

70. [illegible]

71. [illegible]

72. [illegible]

73. [illegible]

74. [illegible]

75. [illegible]

76. [illegible]

77. [illegible]

78. [illegible]

79. [illegible]

80. [illegible]

81. [illegible]

82. [illegible]

83. [illegible]

84. [illegible]

85. [illegible]

86. [illegible]

87. [illegible]

88. [illegible]

89. [illegible]

90. [illegible]

91. [illegible]

92. [illegible]

93. [illegible]

94. [illegible]

95. [illegible]

96. [illegible]

97. [illegible]

98. [illegible]

99. [illegible]

100. [illegible]

101. [illegible]

102. [illegible]

103. [illegible]

104. [illegible]

105. [illegible]

106. [illegible]

107. [illegible]

108. [illegible]

109. [illegible]

110. [illegible]

111. [illegible]

112. [illegible]

113. [illegible]

114. [illegible]
[illegible]

115. [illegible]
[illegible]

116. [illegible]
[illegible]
[illegible]

117. [illegible]
[illegible]
[illegible]

118. [illegible]
[illegible]

119. [illegible]
[illegible]

120. [illegible]
[illegible]
[illegible]

121. [illegible]
[illegible]
[illegible]

122. [illegible]

انتهي

Transcriptie in gewoon Boegineesch schrift.

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

7. [illegible]

8. [illegible]

9. [illegible]

10. [illegible]

11. [illegible]

12. [illegible]

13. [illegible]

14. [illegible]

15. [illegible]

16. [illegible]

17. [illegible]

18. [illegible]

19. [illegible]

20. [illegible]

21. [illegible]

22. [illegible]

23. [illegible]

24. [illegible]

25. [illegible]

26. [illegible]

27. [illegible]

28. [illegible]

29. [illegible]

30. [illegible]

31. [illegible]

32. [illegible]

33. [illegible]

34. [illegible]

35. [illegible]

36. [illegible]

37. [illegible]

38. [illegible]

39. [illegible]

40. [illegible]

41. [illegible]

42. [illegible]

43. [illegible]

44. [illegible]

45. [illegible]

46. [illegible]

47. [illegible]

48. [illegible]

49. [illegible]

50. [illegible]

51. [illegible]

52. [illegible]

53. [illegible]

54. [illegible]

55. [illegible]

56. [illegible]

57. [illegible]

58. [illegible]

59. [illegible]

60. [illegible]

61. [illegible]

62. [illegible]

63. [illegible]

64. [illegible]

65. [illegible]

66. [illegible]

67. [illegible]

68. [illegible]

69. [illegible]

70. [illegible]

71. [illegible]

72. [illegible]

73. [illegible]

74. [illegible]

75. [illegible]

76. [illegible]

77. [illegible]

78. [illegible]

79. [illegible]

80. [illegible]

81. [illegible]

82. [illegible]

83. [illegible]

84. [illegible]

85. [illegible]

86. [illegible]

87. [illegible]

88. [illegible]

89. [illegible]

90. [illegible]

91. [illegible]

92. [illegible]

93. [illegible]

94. [illegible]

95. [illegible]

96. [illegible]

97. [illegible]

98. [illegible]

99. [illegible]

100. [illegible]

101. [illegible]

102. [illegible]

103. [illegible]

104. [illegible]

105. [illegible]

106. [illegible]

107. [illegible]

108. [illegible]

109. [illegible]

110. [illegible]

111. [illegible]

112. [illegible]

113. [illegible]

114. [illegible]

115. [illegible]

116. [illegible]

117. [illegible]

118. [illegible]

119. [illegible]

120. [illegible]

121. [illegible]

122. [illegible]

انتهى

Stuk uit den Makassaarschen lijkzang eener vrouw op haar' man.

انتهي

Stuk uit het Makassaarsch' heldendicht op Mâdi Dâëñg-ri-Mâkka.

انتهي

Eenige Makassaarsche kĕlong's.

1. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

2. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

3. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

4. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

5. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

6. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

7. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

8. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

9. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

10. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

11. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

12. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

13. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

14. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

15. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

16. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

17. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

18. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

19. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

20. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

21. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

22. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

23. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

24. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

25. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

26. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

27. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
28. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
29. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
30. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
31. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
32. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
33. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
34. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
35. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

36. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة
37. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
38. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة
39. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة
40. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تمة

انتهى

Vertaling van de Boegineesche stukken in Arabisch cijferschrift, van N°. 1 tot en met N°. 122.

1. Houd u maar kalm; dan zal de wijze Beschikker van 's menschen lot wellicht de zon des geluks voor u doen opgaan.

2. De oprechtheid neem ik tot vaartuig, een vaartuig met kalm overleg tot roer, en vertrouwen op God tot zeil.

3. Houd u toch kalm en bedaard. En laat de gedachte aan het onveranderlijke van uw noodlot u tot geneesmiddel verstrekken in de dagen van kommer en verdriet.

4. Alles verandert in de wereld; alleen het noodlot niet.

5. O! mijn' ziel! draag geduldig het lot, dat u te wachten staat, hoedanig dit ook wezen moge.

6. Wat ik ook aanwenden moge; niets is in staat, om mijn hartzeer te genezen.

7. O! mijn gemoed! Waarom zit gij alweder zoo in gedachten verzonken? Wat is het toch, waar gij wederom zoo zeer naar verlangt?

8. Ik ga maar overal vrijmoedig rond, als had ik geen verdriet.

9. Dewijl ik mild van gemoed ben, noemt men mij een' losbol, een' vagabond, en dat, ofschoon ik slechts het goede betracht.

10. Zou mijn vertrouwen nog met een goeden uitslag bekroond worden, en dat, terwijl ik zoo diep gezonken ben?

11. Vestig eens uw' blikken op het vaartuig mijns gemoeds. Al kome de stroom ook met geweld daartegen aan; ik zeil er midden door. (NB.

lĭn̄roeng̃-sôló, = *salĭn̄roeng̃-sôló*, = *âllâ-sôló*, *de ruimte midden tusschen den stroom*. Vergelijk Boeg. Woordenb. op: *lĭn̄roeng̃*, *salĭn̄roeng̃ en sôló* N°. 3.)

12. Reis eens overal rond in de wereld; en gij zult zien, dat er niemand is, wiens vertrouwen (in *God* bijv., of *menschen*) zoo groot is als het mijne.

13. Indien ik mijn vertrouwen op de weegschaal konde leggen, ware het even zwaar als de wereld; het is alzoo een vertrouwen, dat zich niet licht verplaatst, met andere woorden, niet licht van den een' op den ander' overgaat.

14. Ik verlang naar de Afgestorvenen, o! Heer! Daarom ben ik getrouw in mijn' dienst.

15. Wij zijn zoo nauw te zamen verbonden, dat de een evenmin van den ander te scheiden is, als wit garen van de indigo, waarmee dit geverfd is.

16. Ik verlang hier namaals (lett. bij Towalôn̄rong̃, dien wijze van vroeger' dagen, welke in later' tijd als de voornaamste of het hoofd der Afgestorvenen beschouwd werd. Vergel. Boeg. Woord.) geen' dubbelzinnigen naam, geen' naam ten deele goed, ten deele slecht, te dragen.

17. Ik ben oprecht in mijn vertrouwen. Daarom verlang ik een gemoed te bezitten, als wit garen zoo blank.

18. Mijne genegenheid is oprecht, u dienende zonder ophouden.

19. Als het ons maar een weinig meeloopt in de wereld, indien onze voorspoed gelijk is aan een jeugdig uitspruitsel, aan een pas ontloken bloem; o! dan neemt een ieder notitie van ons, lett.: dan vraagt een ieder naar ons. (Maar hoe, wanneer het ons tegenloopt in de wereld?)

20. O! mochten wij eens het goede smaken, tot verbazing van allen, die ons thans bespotten!

21. Ach! wellicht wordt ons verdriet nog eenmaal door het goede achtervolgd!

22. Gewoonlijk lijden de menschen slechts één, ja hoogstens twee jaren, doch wij, wij gaan voortdurend onder kommer gebukt.

23. Wellicht zullen wij nog eenmaal een' overvloed van bladen krijgen, wij die thans geheel bladerloos zijn.

24. Wil toch in uw' dienst niet moede worden, oprechtelijk te vertrouwen.

25. Ik wil, zoo lang ik leef, volharden in mijn vertrouwen en niet twijfelen.

26. Ik volhard in mijn vertrouwen, en berust in mijn lot, wachtende op de barmhartigheid (Gods).

27. Ofschoon de monden der buitenwereld zich alle vereenigen, om mij hard te vallen, word ik toch niet moedeloos.

28. De laster omgeeft mij van alle zijden, en de monden der buitenwereld, zij spannen tegen mij samen.

29. Laat mij kalm blijven in het betoonen mijner genegenheid, en berusten in Gods wil, hoedanig die ook zijn moge!

30. Indien hij wegzinkt, komt hij weer boven; en lijdzaam als hij is, gaat hij midden door den stroom heen.

31. Anderen zien met minachting op *mij* neder, beschouwen mij alles behalve als een kostbaar metaal; *ik* daarentegen noem hen wederkeerig een goud van de zuiverste soort.

32. Neem mij tot voorbeeld, zie eens hoe hij in mij zijn vertrouwen stelde, tot vervelens toe. (En hoe behandelt hij mij thans?)

33. Wij verliezen den moed, dewijl men twijfelt, of onze bedoelingen wel zoo zuiver zijn als wit garen.

34. Hier namaals zal God oordeelen hen die de kalmte des gemoeds verstoren.

35. Het vaartuig, waarop ik mij bevind (d. i.: het mij door Allah toebedeelde lot) zal met mij wegdrijven, of mij ergens behouden doen aanlanden.

36. Ofschoon ik haar ook mijn hof make; zij geeft zich slechts moeite, om mij onverschilligheid te betoonen.

37 en 38. Hij is een man, die zich geen' moeite voor mij geeft, een man, die zich niet ontfermt over mijn oprecht gemoed.

Ik verwacht alzoo ook niet eens, dat hij mij al ware het ook maar met slecht zoutachtig Tallosch water afspoele, met andere woorden: dat hij mij het geringste blijk van welwillendheid, hoe onooglijk ook, bewijze.

39. Dat zal mij dooden, dat ik, ofschoon het mij uitwendig welga, inwendig niets dan hartzeer heb.

40. Wij ongelukkigen, al gaan wij ook over een' brug van stevig tjeñrâna-hout; toch zal die breken.

41. Indien het niet oprecht gemeend ware, zouden wij dan hier zoo lang voor anker blijven liggen?

42. Hoe kundig hij ook wezen moge, hij zit versuft van hartzeer.

43. Ofschoon men steeds volkomen zijn best doe; zal toch verderf het slot zijn.

44. Het is een verdriet zonder end, en waar zullen wij het ontvlieden, wij die als 't ware slaven des vorsten zijn, en dus niet naar elders de wijk kunnen nemen?

45. Letterlijk: "Indien gij ten Zuiden (*ri-âttañg*, NB. *ri-âwañg* beteek.: *ten Noorden*) van (het in Bårroé op Zuid-Celebes gelegene) Mâdo zijt, zinken uwe woorden in het niet; doch de herinnering daarvan blijft overal voortduren."

NB. Ten Zuiden van dit *Mâdo* ligt het gebergte *Pabóeno*, en hiermede wordt in de bâsa to-Bâkkå gedoeld op: *wóeno*, *dooden*.

De zin is dus deze: "wanneer gij gedood wordt, wordt uwe stem niet meer vernomen; doch uw' woorden blijft men zich overal herinneren."

46. Deze êloñg bevat het antwoord op die van N°. 45, luidende aldus: "Dat moogt gij vrij vertellen, maar ik ben beducht voor dat gebergte bezuiden Mâdo, d. i.: Ik ben beducht om gedood te worden."

47. Lett.: "Er is een put ten Zuiden van Mâdo, het badwater besproeit het lichaam slechts ten deele. En toch denkt men er gedurig aan.

NB. De hier bedoelde *put* heet *Sânní*, en daarmede wordt dan gezinspeeld op: *nasânníká oewâë*, *het water komt mij door den neus weer uit* (zoo dat er nagenoeg niets binnen blijft). De zin is alzoo: "ofschoon ik ternauwernood met u in aanraking gekomen ben, leeft gij toch bij mij in de herinnering voort."

48. Zouden zij die zoo ver van mij verwijderd zijn, nog van mij gewagen? Och! of ik maar bezuiden Mâdo, d. i.: och! of ik maar dood ware. Vergel. het bij N°. 45 aangeteekende.

49. Lett.: "Wij zijn van elkander verwijderd; doch laat ons onderling "niet gewagen van de *spijze van Mâdo.*"

NB. Onder de *spijze van Mâdo* (in het rijk van *Bårroé*) verstaat men eene soort van *schelpdier*, genaamd *alâla*, en daarmede wordt dan gezin-

speeld op: *kalāla*, = *kaāla-āla, nu deze, dan die* (tot minnaresse) *nemen*, *het van daag met deze, morgen met gene, houden.*

De zin is deze: "Ofschoon wij verre van elkander wonen, moeten wij "toch getrouw aan elkander blijven, en onze genegenheid niet gedurig op een' ander overplanten."

50. Lett.: "Ik geef u gelijk, dat gij niet van mij houdt. Gij zijt een *fijne steen*, en ik ben het *vulsel van de am̃pêlo* (omhulsel van de bloementros der pinañ̃g)."

NB. Onder *bâtoe-mārānní*, of *fijnen steen*, heeft men te verstaan: *kāssí*, *zand*, en hiermede wordt dan gezinspeeld op: *makāssiñ̃g*, *schoon.* Het *vulsel* van de *am̃pêlo* is de *mādjañ̃g* of *bloementros* van de *pinañ̃g;* van daar de zinspeling op: *tāoe-mādjā*, *een slecht* (leelijk) *mensch.*

De zin is dus deze: "Ik geef u gelijk, dat gij niet van mij houdt, want *gij* zijt *schoon*, en *ik* ben *leelijk.*"

51. Lett.: "Ik ben het *vulsel eener am̃pêlo*, een *leenman van Tanêtte*, een kampoñ̃g *tegenover Panjtjāna.*"

NB. Over *lisā-am̃pêlo* of *vulsel eener am̃pêlo*, vergel. men het bij N°. 50 aangeteekende. Onder *palili to-Tanêtte*, of *leenman van Tanêtte*, verstaat men *Lipoekāsi;* van daar zinspeling op: *kāsi*, *arm.* De kampoñ̃g tegenover *Panjtjāna* heet: *Alóepañ̃g;* van daar zinspeling op: *aloepāi*, *vergeten.*

De zin is alzoo deze: "Ik ben een *slecht* (leelijk) en *arm* mensch, van "een' ieder *vergeten.*"

52. Lett.: "Ik blijf rustig zitten, nu gij mij komt spreken van de "*kampoñ̃g tegenover Sikāpa.*"

NB. De *kampoñ̃g tegenover Sikāpa* in Tanêtte heet *Padaêló;* van daar zinspeling op: *pāda-êló*, *wederkeerige genegenheid.*

De zin is alzoo deze: "Ik houd mij maar kalm, nu gij mij verzekert "van uw' wederkeerige genegenheid, en ik er dus op rekenen kan, u terug "te zien."

53. Lett.: "Wil mij toch niet voor goed verlaten; denk aan de *kampoñ̃g beoosten Tjilālla.*"

NB. Onder de *kampoñ̃g beoosten Tjilālla* verstaat men *Lisoe;* van daar zinspeling op: *lisoe*, *terugkeeren.*

De zin is alzoo: "wil me niet voor goed verlaten, denk toch, wat ik "u bidden mag, aan terugkeer."

54. Lett.: "Laat me, laat me toch vooreerst maar rustig blijven leunen tegen (een' booom in) de kampong̃ "*bezuiden Palãñro.*"

NB. Onder de kampong̃ *bezuiden Palãñro* verstaat men *Matowãñg̃ing̃;* van daar zinspeling op: *mátowãñg̃ing̃, uitrusten.*

De zin is alzoo: "Laat me toch maar aan me zelven over, laat me eerst geheel tot bedaren komen."

55. Lett.: "Dan pas, wanneer het zeker is, dat hij zich *bezuiden* "*Panjtjãna* bevindt, zinkt uw vertrouwen in het niet."

NB. Ten *zuiden* van *Panjtjãna* ligt de rivier *Ampóeno;* v. d. zinspeling op: *mpóeno, dooden.*

De zin is alzoo deze: "Zoo lang als gij zeker weet, dat hij nog leeft (nog niet dood is), blijft uw vertrouwen op hem voortduren."

56. Lett.: "Indien (de stuurman) u doet landen aan de *rivier* van *Bárróe*, laat me dan onmiddellijk roepen."

NB. Onder de *rivier* van *Bárróe* te verstaan de *Padóñgkó*, en gezinspeeld op: *mádóko, ziek zijn.*

De zin is alzoo: "Indien gij u onwel gevoelt, moet gij mij maar terstond laten roepen.

57. Lett.: "Er zijn twee dingen, die ons spoed doen maken, te weten: "het *rijstveld* van *Lóewóe* en de *landingsplaats* van *Lipoekãsi.*"

NB. Onder het *rijstveld* van *Lóewóe* te verstaan: *Sallólo*, en dan gezinspeeld op: *lólo* of *jong.* En wat de *landingsplaats* van *Lipoekãsi* betreft; hiermede wordt volgens de tegenwoordige koningin van Tanëtte in de bâsa to-Bâkkâ niet enkel *Pamasárâñg̃*, maar ook, gelijk hier, *Garâssi* bedoeld, en dan is dit *Garâssi* een' zinspeling op: *mákâssiñg̃, schoon.*

De zin komt alzoo hierop neder: "Er zijn twee dingen, die ons spoed "doen maken, te weten: *jeugd* en *schoonheid*, met andere woorden: de "aanblik eener jeugdige schoone doet de minnaars toesnellen."

58. Lett.: "O! wee! hij brengt mij *benoorden Kadjoewãra* en *bezuiden Mandãlle.*"

NB. *Benoorden Kadjoewãra* ligt *Pamasárâñg̃*, en *bezuiden Mandãlle* *Boeróeki.* Met *Pamasárâñg̃*, dat ook *Hier namaals* te kunnen ge-

wordt dan op den *dood*, en met *Boeróéki* op *bóeróe*, *verleren*, *vergaan*, gezinspeeld.

De zin is alzoo deze: "O! wee! hij brengt mij in den dood en in het verderf."

59. Lett.: "Het zal weinig schelen, of hij brengt ons in de kampong̃ ten "*Zuiden van Mandâlle*, indien niet spoedig zichtbaar wordt het *Zuiden van Panjtjâna*."

NB. Onder de kampong̃ *ten zuiden* van *Mandâlle* heeft men, evenals bij N°. 58, *Boeróéki* te verstaan. En *ten Zuiden* van *Panjtjâna* ligt, volgens de koningin van Tanêtte, niet alleen de rivier *Ampóéno* (vergel. onder N°. 55), maar ook de kampong̃ *Berâroe*, en daarmede wordt hier gezinspeeld op: *râróe*, = *rânróe*, = *mômpó*, *te voorschijn komen*.

Alsdan de zin deze: "Wij loopen groot gevaar van te verderven, "indien hij niet spoedig verschijnt."

60. Lett.: "Ik houd niet op, te zoeken het gelijke van datgeen wat "gebezigd wordt als onderstel van een kanon."

NB. Het *onderstel van een kanon* (palâñgga-mariyang̃) heet in het Boegineesch: *padâti*, en hiermede wordt in de bâsa to-Bâkkâ gezinspeeld op: *pâda-âti*, *overeenstemming*, *wederkeerige genegenheid*.

Alsdan de zin deze: "Ik streef steeds naar wederkeerige genegenheid."

61. Lett.: "Breng ten *Westen* van *Amâli* uw' planken van het vrachtzadel, of den toestel voor de vrachtdieren, om de goederen aan te hangen."

NB. *Ten Westen* van *Amâli* ligt *Tjakoridi*; en hiermede wordt dan in de bâsa to-Bâkkâ gedacht aan *ridi*, *aan ons* (of *aan u*); terwijl met de *planken* van het vrachtzadel, die in het Boegineesch *âdang̃* heeten, gezinspeeld wordt op: *âda*, *woord*.

De zin is alzoo slechts deze: "laat ons vernemen uw woord."

62. Lett.: "Ik ben gelijk een vogelnest in den schoothoorn vóór de mast, gelijk het hart of het binnenste van een' spiegel."

NB. Een *vogelnest* heet in het Boegineesch *sârang̃*, en de *schoothoorn*: *pang̃âsi-âsi*. Met dit *sârang̃* wordt in de bâsa to-Bâkkâ op *sâra*, *hartzeer*, met *pang̃âsi-âsi* op *kâsi-âsi*, *arm*, *behoeftig*, gezinspeeld. En wat het *hart of binnenste* van een *spiegel* betreft; hiermede wordt bedoeld het Boe-
... en dan gezinspeeld op: *manrâsa*, *lijden*.
...r: "Hartzeer en armoede kwellen mij."

63. Zin: "O! mijn vriend! hoe rechtschapen wij ons ook gedragen; "toch worden wij belaagd. Dan pas, wanneer wij ten grave zullen ge- "daald zijn, zal men ophouden ons te belagen."

NB. Met de *welompanâsa*, of *bloem van de Artocarpus integrifolia*, bedoelt men de *lâmpoé*, het *receptaculum commune*, of *knodsvormig katje*, waarop de mannelijke bloemen van den *panâsa-boom* zich bevinden; en dan wordt met dit *lâmpoé* gezinspeeld op: *lâmpoé, rechtschapenheid.* Voorts draagt de *bâtoe-âpâ*, of *pit van den kapas-boom*, den naam van *toélang;* en hiermede wordt dan gezinspeeld op: *toéla, iemand overleven*, of *eer dan iemand sterven.*

64. En zeg haar: hij (uw minnaar) leeft nog wel; doch hij heeft geheel het voorkomen van een' bladerloozen boom.

65. Lett.: "Zij zijn als een' vernielde woning, die planken van het "vrachtzadel ten Westen van Amâli."

NB. *Bóla-mâlâoé*, = *bóla-mâroéssa.* Vergel. Boeg. Woordenb. op: *roéssa* N°. 1. En over die *planken* van het *vrachtzadel*, gelijk ook over de woorden "*ten Westen van Amâli*", zie men het bij N°. 61 aangeteekende.

De zin komt dan hierop neder: "Mijne woorden tot u zijn als een "vervallen huis, waarvan niemand notitie neemt."

66. Lett.: "Ik heb het binnenste van den stam des sago-booms in "mijn oorlogssieraad; dat ontgaat mij nimmer."

NB. Met het *binnenste van den stam des sagobooms* bedoeld het Boeg. *tawâro*, *sagomeel*, en alsdan gezinspeeld op: *tawâkoe, mijn deel.* En onder *oorlogssieraad* verstaat men het Boeg. *bâboé*, soort van ijzeren *oorlogsbaadje*, om te zinspelen op het Boeg. *baboéwa, buik*, en v. d.: *'t binnenste.*

De zin komt alzoo hierop neder: "Dat gij mij eenmaal een' plaats in "uw binnenste inruimdet (tot aandeel gaaft); zal ik nimmer vergeten."

67. Lett.: "O! dwaas! wil eens doen, wat door den naam van een' "*vogel van het meer* wordt aangeduid, en u niet herinneren datgeen waar "haar wand tegen rust."

NB. Onder *vogel van het meer* verstaat men den vogel *laóéling*, en zinspeelt hiermede op: *laóéling, gedurig gaan.* En met de *manjtjéngânrânring, datgeen waar de wand tegen rust*, bedoelt men de *âda-âda* of *adâda*, de *oploopende gespleten bamboezen van een' wand*, alzoo zinspelende op: *âda, woord.*

De zin komt dan hierop neder: "o! dwaas! wil toch niet gedurig "denken aan haar' woorden en geloften."

68. Lett.: Herinner u (liever) eens datgeen, waar *uw* wand tegen rust en het invoegsel van *uw* eigen dak.

NB. Over *mañjtjěñgân-rânriñg, datgeen waar de wand tegen rust*, vergelijke men het bij N°. 67 aangeteekende. Ook hier heeft men alzoo een' zinspeling op: *âda, woord.* Wat *padâï-wewóěñgâñg* betreft; dit beteekent lett.: *bij-* of *invoegsel van het dak;* van daar = *pasisi*, het *riet*, dat men, wanneer het lekt, hier en daar *tusschen steekt* in het dak, vergel. Woordenb. op: *sisi* N°. 3. Hiermede wordt dan gezinspeeld op: *mâsisi*, = *tôñgâñg, waar.* En *âda-tôñgâñg* beteekent: *een waar woord*, v. d.: *een eed.*

De zin is dus in verband met N°. 67 eenvoudig deze: "(o! dwaas! wil "toch niet gedurig denken aan *haar* woorden en geloften;) denk liever "ook eens aan uw' eigen eed."

69. Lett.: "Het neemt hoe langer hoe meer toe, het vogelnest van "datgeen, waardoor mijn vaartuig boven de oppervlakte van het water drijft."

NB. Met het Boeg. *sârañg* of *vogelnest* wordt ook hier, evenals bij N°. 62, gezinspeeld op: *sâra, kommer, hartzeer*, enz. En met *pañgâwañg-lôñre, datgeen waardoor het vaartuig op de oppervlakte van het water drijft*, worden bedoeld de *âti's* of *bamboezen op zij van de vlerkprauwen*, tot bewaring van het evenwicht, ten einde daarmede te zinspelen op: *âti, hart.*

De zin is alzoo deze: "zijn hartzeer neemt hoe langer hoe meer toe."

70. Lett.: "*Datgeen waardoor mijn vaartuig op de oppervlakte van het* "*water drijft* acht ik ook *Sóppengsche pinañg.*"

NB. Over *pañgâwañg-lôñre, datgeen waardoor het vaartuig op de oppervlakte van het water drijft*, vergel. men het bij N°. 69 aangeteekende, het is alzoo = *âti*, en van daar zinspeling op: *âti, hart, gemoed.* — *Pakóta to-Sóppeñg*, lett.: *Sóppeñgsch kauwsel*, v. d.: *Sóppeñgsche pinañg*, als gekauwd wordende bij de *sierih.* Deze soort van pinañg ook genoemd: *mětjé*; van daar zinspeling op: *měñjtjěñg, toenemen*, en hier op: *mâdětjeñg, goed.*

Alzoo is de zin deze: "Ik gevoel me *wel* (goed)."

71. Lett.: "Hij koestert wellicht wederkeerige genegenheid in dat oorlogssieraad."

NB. Over *bělo-móesóe*, of *oorlogssieraad*, vergel. men het bij N°. 66

aangeteekende; alzoo = *bâbóë*, en van daar zinspeling op: *babóëwa*, *buik*, v. d. *'t binnenste*. *Rĭyaro* = *riĭya-ro*, *in dat*.

Zin: "Hij koestert wellicht wederkeerige genegenheid in zijn binnenste."

72. Lett.: "Plaats mij op de *barâtâng's* of *bamboezen*, *die op zij van* "*de vlerkprauwen uitsteken*; ik zal u wederkeerig ook bedekken met het "*ijzeren oorlogsgereedschap*."

NB. Bij de *barâtâng's*, of *bamboezen die op zij van een vlerkprauw uitsteken*, denkt men in de bâsa to-Bâkkâ aan de in de lengte van het vaartuig aan beide kanten daarover aangebrachte bamboezen, welke den naam van *âtí* dragen, zoodat ook hier, evenals bij N°. 69, een' zinspeling op *âti*, *hart*, plaats heeft. Onder *parëwa-móësóë*, of *oorlogsgereedschap*, heeft men, evenals in N°. 66 en 71, aan een *bâbóë* te denken, en zoo wordt ook hier gezinspeeld op: *babóëwa*, *buik*, en v. d. *'t binnenste*.

De zin is dus: "Denk aan mij. Ik zal ook wederkeerig aan u denken."

73. Ik vraag u, (o! schoone!) is het *zuiver* en *rein* te noemen, wanneer men zulke smerige dingen doet?

NB. Onder *bëlo-kanóëkoe* (sieraad der nagels) verstaat men hier den *pâtji*, of *Lawsonia alba L.*, welks bladen gebezigd worden, om de nagels van handen en voeten mee rood te verwen. En met dit *pâtji* wordt dan op het slechts weinig in klank verschillende *pâtjing*, *rein* of *zuiver*, gezinspeeld; terwijl *wâla-tëdong*, een *buffelkraal*, die er gewoonlijk zeer vuil uitziet, op *smerige* (gemeene) dingen doelt.

74. Lett.: "Ik ben als een gat dat niet doorloopt, maar op de opper- "vlakte blijft; en ga daarheen als een heester, die steeds *nevens den* "*atâkka-boom* (in de La-Galigo-gedichten) vermeld wordt."

NB. Met dit *gat* in de bâsa to-Bâkkâ bedoeld een *ĭjâwá*, of *kuiltje* in de wangen; van daar zinspeling op: *eĭjawâi*, *uitlachen*, *bespotten*. En de heester die in de La-Galigo-gedichten steeds *nevens den atâkka-boom* genoemd wordt, is de *sîrí*. En zoo wordt hier dan met *bâli-atâkka* gezinspeeld op: *sîrí*. *schaamte*, *schande*.

De zin is dus: "Zij lacht mij slechts uit, zij bespot mij; en ik loop "beschaamd daarheen."

75. Lett.: "ach! zij maakt het *binnenste van den stam des sago-booms* "gelijk *Mandarsche rijststoppels*."

NB. Het *binnenste van den stam des sago-booms* is de *tawâro* of het

sagomeel, en hiermede wordt wederom, evenals in N°. 66, gezinspeeld op: *tawâkoe*, *mijn deel* of *lot*. En wat die *Mandarsche rijststoppels* betreft; zoo bedenke men, dat in *Mandar* gewoonlijk slechts pisañg-vrucht, in stede van *rijst* gegeten wordt. Met *Mandarsche rijststoppels* wordt dus gedoeld op den *bast* van den *stam* des *pisañgbooms*, die in het Boegineesch *bóera* heet; en zoo heeft men dan hier een' zinspeling op: *paboeramâli*, lett.; *iemand die ronddrijft* als de *bast van een pisañg-stam*, v. d.: *iemand* die *overal rondzwerft*, een *zwendelaar*, een *schurk*.

De zin is alzoo: "Ach! zij behandelt me geheel als een' schurk, dat "is dan het loon voor mijn' opoffering."

76 staat in verband met N°. 75, en beteek. letterlijk: "Ofschoon ik "een Mandarsche rijststoppel zij, komt toch niet tot mij in pisañg-blad "of pinañg-schaal gewikkelde rijst."

NB. Over de *Mandarsche rijststoppels* vergel. men het bij N°. 75 aangeteekende. Hiermede wordt dus ook hier gezinspeeld op: *pabóeramâli*, *een' zwendelaar*, *een schurk*. De *inâñre-risírâ*, d. i.: *de in pisañgblad* of *pinañgschaal gewikkelde rijst*, geeft in de bâsa to-Bâkkâ te kennen: de *bókoñg* of *leeftocht voor de reis*; en hiermede wordt vervolgens gezinspeeld op: *bokóri*, *achterlaten*, *den rug toedraaien*.

De zin is alzoo: "En alhoewel ik een schurk wezen moge, draait gij "me toch maar niet voor goed den rug toe."

77. Lett.: "Ik sta verbaasd, dat mijn' gadelooze oprechtheid vergolden wordt met het *rood-verven van een kleedje*."

NB. Door het *roodverven* van een *kleedje* met bloemen van *kasóemba*, of *Carthamus tinctorius*, *verandert* dit van kleur, 't Boeg. *bâlí*, en zoo dient het, om te zinspelen op: *afvallen*, *afvallig worden*, 'twelk men insgelijks door middel van *bâlí* te kennen geeft.

De zin der woorden is alzoo: "Ik sta verbaasd, dat mijn' gadelooze "oprechtheid op zoodanige wijze met *afval* en *ondank* vergolden wordt."

78. Lett.: "Dan pas zal ik ophouden een *leenman van Amâli* te zijn, wanneer ik zal heengaan tot de Afgestorvenen."

NB. Onder *Leenman van Amâli* (palílí to-Amâli) heeft men te verstaan: *Mâljâdiñg*, en hiermede wordt gezinspeeld op: *Mâljâdiñg*, *verlangen naar*.

Alzoo is de zin deze: "Dan pas zal ik ophouden, naar u te verlangen, "wanneer ik zal heengegaan zijn tot de Afgestorvenen."

79. Lett.: "Hij die vertrouwt, neemt op zijn' schoot genegenheid, "gepaard met een' oprechtheid, die vasthoudt aan de *bloem van den "panăsa-boom.*

NB. Bij de *bloem van den panăsa-boom* of *Artocarpus integrifolia*, denkt men, evenals in N°. 63, aan de *lámpóe*, het *receptaculum commune*, of *knodsvormig katje*, waarop de mannelijke bloemen van den *panăsa-boom* zich bevinden. En dan wordt met dit *lámpóe* gezinspeeld op: *lámpóe, rechtschapenheid.*

De zin is dus: "Hij die vertrouwt (op Allah), koestert oprechte ge-"negenheid, die gepaard gaat met rechtschapenheid."

80. Zin: "Er zijn twee dingen, die ik nooit van mij verwijder, maar "steeds getrouw betracht, te weten: de *panăsa-bloem*, d. i. *de rechtscha-"penheid* (vergel. aanteeken. op N°. 79) en het *sieraad der nagels*, d. i.: "de *reinheid* en *zuiverheid* (vergel. aanteek. op N°. 73)."

81. Zin: "Verzeker de schoone van mijn' oprechtheid en vertrouwen."

82. Lett.: "Hij is *bewesten Boetóewe*, de *rijst waarmee het vuur zich voedt*, de *rand der zee.*"

NB. Ten *Westen* van *Boetóewe* ligt *Lipoekási*, waarmee gezinspeeld wordt op: *táoe-kási-ási*, *een arm mensch.* De *inănre-ăpi*, of *rijst* dienende tot voedsel voor het *vuur*, is *droog hout*, en de *wíri-tási* of *rand der zee* geeft te kennen: *oewăë-mátti*, *laag water* of *eb.*

De zin is alzoo: "Hij is een arme man, zoo arm, dat hij te verge-"lijken is met droog hout en ebbe."

83. Lett.: "Er zijn twee dingen, die niet te ontgaan zijn, de "*weg van het mes* en de *toestel tot vervoer van een' hond.*"

NB. Onder *weg van het mes* heeft men te verstaan: de *tafel*, waarop 's menschen *lot* hier beneden *met een scherp mes gegrift is.* Met den *toestel tot vervoer van een' hond* (tôttó) wordt gezinspeeld op: *tôtó*, *Noodlot.*

De zin komt dus eenvoudig hierop neder, dat men de beschikkingen van het *Noodlot* niet ontgaan kan.

84. Zin: "De schaamte (vergel. *báli-atákka* onder N°. 74) doet mij "beschroomd en bedrukt nederzitten in het bamboezen verblijf, of de *ba-róega*, waar men vrolijk te zamen gezeten is."

85. Zin: De kostelijke koopwaar, die hij als handelaar aanbiedt,

"het is een huwelijk, dat gelijk een' plant zal doen uitbotten een' liefde "aan geen' grens gebonden, lett.: *een' liefde, die niet evenals een adåwañg* of *stuk padieveld begrensd en beperkt*, een' genegenheid die niet te peilen is."

86. Lett.: "Wil toch geen' handel drijven voor hartstocht, met an-"dere woorden: tracht toch niet uw' hartstocht te bevredigen, want dan "zoudt gij immers slechts *ongeschubde visschen* in uw huis krijgen."

NB. Bij die *ongeschubde visschen* (bâle tå-kesåssí) denkt men in de båsa to-Båkkå aan den visch, genaamd *åwoe-åwoe*, ten einde te zinspelen op *åwoe, ach! helaas!*

De zin is dus: "Tracht toch uw' hartstocht niet te bevredigen; want "dan zoudt gij slechts jammer en ellende in uw huis halen."

87. Zin: "Laat hem maar rondfladderen als een vlinder, nu hier dan "daar zijn hof maken. Ik blijf getrouw aan mijn' plicht, ik houd vast aan de rechtschapenheid (lett.: aan de *bloem van den panåsaboom*. Verg. "aanteek. op N°. 79 en 80)."

88. Lett.: *Datgeen waaraan zij haar ringen steekt* zal wellicht zitten *ten Oosten* van *Lĕnrañg* (in Sôppeñg)."

NB. *Datgeen waaraan men zijn' ringen steekt* zijn de *vingers*. Ten *Oosten* van *Lĕñrañg* ligt de kampoñg *Parótó*, en hiermede wordt gezinspeeld op: *rótó*, het *knappen* der *vingers*, van droefenis of wanhoop bijv.

De zin komt hierop neder: "Zij zal zich wellicht nog eenmaal de *handen wringen* (van wanhoop), bij voorbeeld, omdat zij haar' minnaar versmaadde."

89 en 90. Zin: "Hebt gij reeds gevonden wederkeerige genegenheid?"

"Overal toog ik rond, maar nergens vond ik wederkeerige genegen-"heid (lett.: het gelijke van datgeen wat gebezigd wordt als onderstel van "een kanon (Vergel. aant. op N°. 60)."

91. Zin: "Het is met uwe liefde, als met een *bóesoe* of *pot*, gebezigd "om drinkwater in te halen. Nu eens laat de schoone die *bóesoe* zinken "in het water, dan eens plaatst zij die behoorlijk gevuld op haar' "schouder, doch straks doet zij die weder op den grond nederdalen, totdat "ten slotte de *bóesoe* in stukken valt."

92. Zin: "Het is een' liefde, die evenmin denkbaar is, als een "krab met een kop, een aal met pooten, en een paard met hoornen."

93 en 94. Zin: "Waartoe (nog langer) gedacht aan hem, wiens ge-

"negenheid is gelijk (slecht) suikerriet, geplant aan den oever eener "rivier, gelijk gras van minder soort, dat groeit aan het meer.

"Al moge de liefde ook bij hem opschieten, als dat gras van het meer; "toch gaat hij straks weer leunen tegen den tamarinde-boom, om te "kijken naar de dobbelaars, en mij te vergeten."

95. Zin: "Wij moeten beiden naar Manipi oversteken. Doch zoo gij "eerder henengaat dan ik, wil mij dan te Sêwong̃ wachten."

NB. *Manipi* en *Sêwong̃* zijn plaatsen in Sôppeng̃; doch *Manipi* is in gedichten de gewone benaming voor de *Onderwereld*. Hierop wordt alzoo gezinspeeld.

96. Zin: "Al wacht gij mij niet te *Sêwong̃*; zoo zullen wij elkander "in *Manipi* toch dagelijks ontmoeten." Vergel. Aanteek. bij N°. 95.

97 en 98. Zin: "O! droom! doe eens, al zij het ook voor een' klein "oogenblik, de beeltenis der geliefde voor mijne oogen voorbijzweven. "Wat zou me dat een' aangename gewaarwording zijn!

"O! droom! keer tot ons beiden in. En laat toch geen' nacht verloo-"pen, zonder dat gij op beide plaatsen u vertoont."

99 tot en met 101. Zin: "O! wind! Denkt gij te naderen het land "van haar, die zooverre van mij verwijderd is? Dan zal ik u een' "boodschap voor haar medegeven."

"Hetzij ik nabij dat land moet zijn, of niet" zoo luidt het antwoord van den wind, "zal ik het stellig aandoen."

"O! wind!", hervat de minnaar weder, "breng me dan eens mijn' teedere verzuchting over aan de geliefde."

102 en 103. Neem ziel en lichaam tot voorbeeld. Die scheiden immers ook wel.

Zoo moeten dan ook scheiden menschen zoo nauw te zamen verbonden, dat de een niet gedoogen konde, dat de ander op de vloer ging zitten, m. a. w.: die altoos op malkander's schoot wilden zitten.

104. Dan pas, zoo er twee zonnen aan den Hemel verschenen, zou ik ophouden, voor u, mijn' zon! te verschijnen.

105. Lett.: "Het is het *land* van de *tikão*-bladen. Zou hij dan niet "zijn als de *weldrang̃'s der zee?*"

NB. De *tikão* is een boom, die in het Makassaarsch *oedâni* heet; vandaar wordt hiermede gezinspeeld op het Boegineesche *oedâni*, *aan* *-*

denken, *naar iemand verlangen.* De *weláráñg* is eene soort van *rank* of *slingerplant* zonder bladen, die *zeer taai* en dus bij wijze van touw te gebruiken is. Van daar geeft men met de *weláráñg's der zee* te kennen: *ankertouwen*, 't Boeg. *ráñráñg.* En hiermede wordt dan gezinspeeld op: *ráñráñg*, *ergens bestendig* of *lang verblijven.*

De zin komt alzoo hierop neder: "Het is het land der *herinnering*, "het land waar zij zich ophoudt, waarnaar hij steeds zoo vurig verlangde; "zou hij dan daar niet bestendig wonen?"

106. Lett.: "Ik zie den *kaaiman van het gebergte*, het *door buffel-* "*pooten betredene;* ik ben op het punt van te sterven."

NB. Onder den *kaaiman van het gebergte* verstaat men den *tijger*, 't Boeg. *mátjañg*, en hiermede wordt gezinspeeld op: *táoe-mátja*, *een' knappe meid.* Het *door buffelpooten betredene* geeft te kennen het *zand*, dat in het Boeg. *kássí* heet, en hiermede wordt dan gezinspeeld op: *kássiñg*, *schoon.*

De zin komt hierop neder: "Ik zie een' *knappe schoone meid;* ik ben "op het punt van liefde te sterven."

107. Waaraan geeft gij de voorkeur, aan een' *knappe*, of aan een' *schoone* vrouw?

NB. Bij *boewádja-bóelóeë*, den *kaaiman van het gebergte*, vergel. men het bij N°. 106 aangeteekende. *Lómpoe-walánnáë*, lett.: *de grond van de rivier;* v. d. bedoeld: *kássí*, *zand*, en dan gezinspeeld op: *kássiñg*, *schoon.*

108. Lett.: "Mogen de geliefden eenmaal gescheiden worden door "het *ornamentsveld van Mariyo*, en niet ten gevolge van verkoeling der "genegenheid!"

NB. Het hier bedoelde ornamentsveld heet *Pakáli*, en alzoo wordt daarmede gezinspeeld op de *pakáli*, of *spade* (des doodgravers).

De zin komt dan hierop neder: "Moge de band der liefde, die hen "verbindt, eerst door den dood verbroken worden, en niet ten gevolge "van verkoeling der genegenheid!"

109. Zult gij gaan schuilen onder den *ampoeládjáñg*-boom, om te eten en te drinken? En dat, terwijl gij 's vorsten gunst op het midden van het slagveld wilt erlangen!

NB. Deze *ampoeládjáñg* is de *Morinda bracteata Roxb.*, die in de krijgs- [illegible]edurig voorkomt als een' schuilplaats der lafhartigen.

[illegible]e takken van de *ampoeládjáñg*-boomen; opdat de

lafaards daar niet aanleggen, om onder te schuilen tegen de hitte der zon.

111. Gebruikt het baadje van dien lafaard, die daar onder den *ampoelâdjâng*-boom schuilt, tot prop voor uw geweer.

112 tot en met 115. De gouden armband bejammert het, dat hij zoo voor niemendal tot beslag eener lans gebezigd werd; want ach! hij hangt nu onder de schaduw van een' *ampoelâdjâng*-boom. O! ware er slechts een oorsieraad van gemaakt! Zoo had hij geschitterd aan het hoofd eener schoone!

De in een prachtig rood gewaad gekleede schoone, zij bejammert het, dat de in jeugdig *biroe*-blad gewikkelde en met haar eigen hoofdhaar omwonden' betel, die zij den minnaar op het slagveld toegezonden had, thans in een' rijk van bladeren voorzienen *ampoelâdjâng*-boom hangt, terwijl een' groote schare daar omhenen staat, en hare afkeuring luide te kennen geeft.

NB. Het jonge blad van den *biroe-boom* of *Licuala Rumphii* wordt door de Boegineesche en Makassaarsche schoonen gebezigd, om het sierihblad met de verdere ingrediënten voor het sierihpruimpje in te wikkelen, en vervolgens aan haar' minnaars op het slagveld toe te zenden; maar o! wee! wanneer die minnaars lafhartig het strijdperk ontvlieden, om onder de *ampoelâdjâng*-boomen de wijk te nemen, zoodat zij *daar* die hun door de geliefden toegedachte sierihpruimpjes ontvangen.

116. De in biroe-blad gewikkelde sierihpruimpjes der schoonen vliegen als 't ware door de lucht, om de helden op te zoeken, die met het schild in de hand ten strijde trokken; doch zij ontvlieden daarentegen de lafaards, die in de ure des strijds hunne hutten bewaken, of in de schaduw der *ampoelâdjâng*-boomen toeven.

117. De oude vrouw wilde niet, dat hare dochter weduwe zou worden. Daarom wees zij haar' schoonzoon (die ten strijde trekken zoude) een' *ampoelâdjâng*-boom aan, om onder te schuilen.

Maar, ach! het was door het Noodlot bepaald, dat haar dochter toch weduwe zou worden; want in dien boom huisde juist een' vergiftige slang.

118. De helden, zij werden als kemphanen, wier spoor men met een driedubbel touw vastbindt, ten strijde toegerust. Ziet eens, hoe zij vechten, zonder te wijken.

119. Gij zijt thans als een' hen. Dat waart gij toch vroeger niet.

Toen waart gij als een wakkere *idjo-haan* (soort van haan, groen met zwart en wit van kleur). Thans zijt gij een' *karâme-hen* (soort van hen, met *roode* veeren, alleen wit van pooten en bek) gelijk.

120. Ofschoon ik het armoedig bij mijn' meester hebbe; zoo wil ik toch niet als een haan van korf veranderen; want ik ben beducht, dat mijn' ellende bij die verandering nog toeneme.

121. Al mocht mijns meesters vaartuig ook verdwijnen in den afgrond; ik zal een matroos zijn, die daar niet van scheiden kan. Zoo hij, de edele vorst, in de diepte wegzinkt; zink ik ook met hem weg. Zoo hij weder boven komt; kom ik ook weder met hem boven, met hem, die me steeds gekoesterd heeft als een' kemphaan onder een' korf.

122. De zin der woorden komt hierop neder: "Daar is, dat zal voor-"zeker een ieder erkennen, hier op Aarde geen hartzeer zoo groot, als "dat van hen, die, na langen tijd door de zoo hechte banden des bloeds "of der vriendschap verbonden te zijn, genoopt worden, van elkander te "scheiden, zelfs al zij het ook niet door den dood. Het eenige, wat wel-"licht nog zwaarder kan vallen, dat is het uitblazen van den laatsten "ademtocht, en toch, wanneer men het wel bedenkt, dit is immers een "strijd tusschen lichaam en geest, die maar een enkel oogenblik duurt, "en dan ontvliedt de geest uit het hem door Allah toebedeelde hulsel naar "hooger sferen."

Vertaling van het stuk uit den Makassaarschen lijkzang eener vrouw op haar' man.

Zoo het mogelijk ware, dat de dooden in het leven terugkeerden, dat de zaligen op nieuw deze Aarde betraden, zou ik hem den pas ontslapene uitnoodigen, om herwaarts te komen, hem den overledene, die naar gindsche gewesten is henengegaan, in dezervoege toespreken: "Keer" zoo zou ik zeggen, "keer toch herwaarts weder, om neder te zitten onder de "huisgenooten (lett.: in de *djadjârang*, een gedeelte van het huis, waar "gewoonlijk de huisgenooten samen zitten, vergel. Mak. Woordenb. op: "*djâdjarâ*), en in te gaan in uw slaapvertrek. Mijne oogen ontmoeten u

"thans niet meer; ik kan thans niet meer met u kouten. Hetzij ik mijne "oogen richt naar het Oosten of naar het Westen, hetzij ik ze wend naar "het Zuiden of naar het Noorden; zij vinden u niet. Hetzij ik u zoek "onder den grond of boven onze woning; hetzij ik de kameren binnen-"treed, of mijne blikken laat rondweiden onder de huisgenooten (lett.: in "de *d̃jad̃járañg*), en mijne stemme verhef; helaas! gij antwoordt niet. Ik "moge van wanhoop een haveloos voorkomen hebben, gij geeft toch geen "geluid van u. Ik slaap maar, geheel in mijn kleed gewikkeld, ik zit "maar met de vingers knippende (NB. wij zouden zeggen: *de handen* "*wringende*). En wanneer ik slaap, wisch ik mij gedurig de tranen af; "als ik (eenig geritsel meenende te vernemen) even omkijk, is het slechts, "om het hoofd van teleurstelling te schudden; want mijne hoop is afge-"sneden, en nergens weet ik meer te zoeken. Mijn toestand is als die van "het water, hetwelk men uitgestort heeft over den grond. Wie kan dat "nog bij elkander brengen? — Mijn toestand is als die van een' rozenkrans, "waarvan men het snoer verbroken heeft. Wie zal de kralen weder aan "elkander rijgen? — Gij hadt nog op deze wereld behooren te blijven; gij "hadt uw' plaats onder de bewoners dezer Aarde nog niet behooren te "verlaten. Uw lichaam was nog zoo jeugdig, mijn geliefde! Uwe jaren "waren nog zoo weinig in getal. Gij waart nog zoo geheel in den bloei "des levens! Gij waart gelijk aan een' Zon, die nog verre van de middag-"hoogte verwijderd is. Gij waart gelijk aan een' Maan, die nog in het "Westen zich ophoudt. En toch zijt gij reeds gestorven en gedaald on-"der den grond. Toch zijt gij reeds dood, en in een' planken woning "nedergelegd. Overstelpend is het hartzeer, innig knagend het ziels-"verlangen, dat gij bij velen hebt achtergelaten. Bestond er maar mo-"gelijkheid, om te wisselen, om te ruilen met de dooden! O! zoo die "bestond, hoe zou ik dan vóór u hebben willen heengaan tot de zaligen! "hoe zou ik dan zelve hebben willen sterven, om u te laten leven! Zulk "een nimmer ophoudend hartzeer, zie! ik draag het niet; zulk een "kommer, die zich telkens vernieuwt; zie ik ben er niet tegen bestand. "Och! of ik maar dood ware! och! of men maar eens van mij zeggen "konde: zij is gestorven van hartzeer over haar gemis. Waarom is "het ook aan de zaligen ontzegd, om terug te keeren? Waarom is het "hun niet toegestaan, om andermaal op de wereld te wonen? Ik strek

"mijne handen uit tot Allah. Ik licht de dij van mijn' rechterknie op "de linkerknie plat op den grond leggende." (NB. gewone wijze van zitten der inlandsche vrouwen, terwijl zij te gelijkertijd met den arm op de rechterknie rusten. Hieruit vooral blijkt het, dat er eene vrouw spreekt). "Ik bid tot een' Heer, die geen gering menschenkind is! tot "een' Zalige, die nooit een' wensch onvervuld zag! Ik smeek, dat gij "toch gelukkig moogt zijn, en gezeten op een' veilige plaats; dat gij "toch moogt komen in de tegenwoordigheid zijns troons, waar Hem "vorstelijke hulde bewezen wordt; dat gij moogt verschijnen voor den "glans des Majestueuzen, vóor den waren Heer, die zijns gelijken niet "heeft, voor den Eenigen Vorst, die enkel en alleen door zichzelven be- "staat! O! mocht ons het geluk beschoren zijn, om te zamen den "Hemel binnengevoerd te worden, en voor eeuwig in de woningen "der vreugde te verblijven!

Vertaling van een stuk uit het Makassaarsch heldendicht
op Mådi Dâëñg-ri-Mâkka.

De moeder van Mådi, de vrouw die hem zelve gebaard had, gooide zich (staande bij het lijk van haren zoon) met geweld tegen den grond, en riep al weenende uit: "Sta toch op, o! Mådi Dâëñg-ri- "Mâkka! Overal in Tjînoñg, mijn zoon! overal in Binâmoë en Mañgâm- "bañg, overal in Sidênre en Boëlo-boëlo, overal in Tjambâya en onder "de bŏdi-boomen voor het paleis van Mådi, overal in Lâyoe en Baloem- "boëñgañg, overal heeft men het geluid van den vogel *rônroñg-bâloe* "gehoord." (NB. Volgens den Inlander geeft het *huilend* geluid van den vogel, die in het Makassaarsch *rônroñg-bâloe*, lett.: *weduwen* of *weduwnaars wekkend*, in het Boegin. *wâloe-wâloe*, lett.: *weduwe* of *weduwenaar*, heet, te kennen, dat er spoedig iemand *weduwenaar* of *weduwe* staat te worden. Verg. mijne "Bijdrage tot de Ethnol. van Zuid-Celebes, bl. 99.) "Sedert" zoo jammerde zij verder, "sedert gij dood zijt, mijn zoon! en "nedergedaald onder den grond, sedert gij gestorven zijt en henengegaan "tot de zaligen; sterft de lalóëpañg-plant onder den buitensten rand van

"uw dak, kwijnt zij weg in de ruimte voor uw' woning" (zoo groot is de menigte van weeklagenden, die gedurig naar het vorstelijk verblijf toestroomt en haar vertreedt). "Zelfs de hagedis en de spin, ja zelfs de muis, "zij rouwen allen. Uwe hanen, zij willen niet meer kraaien. Uwe paar-"den, zij hinniken niet meer. Uwe buffels, zij hebben opgehouden te "loeien." "Sta toch op, o! Mâdi!" zoo ving zij op nieuw al weenende aan, die moeder, welke hem zoo teeder beminde, "sta toch op, mijn Zoon! "zij zijn allen tot u gekomen, de vrienden, waarmede gij door de innigste "vriendschap verbonden waart; zij met wie gij als tweelingbroeders zoo on-"afscheidelijk samenwaart; zij met wie gij zoo nauw vereenigd waart, "als onderling de aan weerszijden van het lastdier afhangende gelijke "vrachten; zij met wie gij als 't ware één tros uitmaaktet, een tros, nog "nooit het onderste boven gekeerd" [NB. ziet op vriendschap, die nog nooit gestoord werd]; "zij met wie gij een band hadt aangeknoopt, zoo "vast en onverbreekbaar als de vakken eener *tâlâ*-vrucht" (, d. i.: vrucht van de *Borassus flabelliformis L.*); "zij, wier karakter zoo geheel in over-"eenstemming was met het uwe, gelijk het eene gedeelte van een' klap-"perboom, dien men door midden gekloofd heeft, nauwkeurig op het "andere sluit; zij, met wie gij als 't ware één waart, gelijk de vruchten "van een' *pisañg*-boom (de *Musa Paradisiaca*), die onderling tot één enkele "kam verbonden zijn. Zij staan allen onder aan het paleis verzameld, zij "hebben zich allen daar beneden vereenigd. — En gij, gij zijt niet meer. — "Uw paard, die sjek met een' streep op den kop, het wordt niet meer "gestreeld als weleer. Uw paard, dat bruine, de notemuskaat in kleur "evenarende, loopt afgezonderd van de kudden. Uw paard, dat zwarte, "het bezoekt niet meer, als vroeger, zijne merrie's. Uw paard, dat "schimmelkleurige, het laat zijne merrie's eenzaam achter. — Uw' strik-"lans, zij is vergaan in het rek. Uw striktouw is verrot in de bewaar-"plaats. Uw paardentoom hangt beschimmeld aan de haak."

"Als ik", zoo ging zij steeds al weeklagende voort, die teederminnende moeder van I-Mâdi Dâëñg-ri-Mâkka, "als ik aan U denk, mijn zoon! uw "beeld mij voor den geest stel; o! dan vergaat mijn hart van weedom, en "wordt mijn binnenste verteerd."

Ook I-Moeli Dâëñg-Másâyañg (Mâdi's echtgenoote) wierp zich al weenende tegen den grond, wentelde zich als een paard over de aarde.

"Sta toch op," zoo sprak zij, "sta toch op, o! Mâdi! Dag en nacht slaapt "gij door."

Vervolgens ging zij al jammerende voort, en liet zich in dezer voege hooren: "Het sterven is niets [lett.: *zoo maar*], maar dat is het harde, om "van diegenen te moeten scheiden, wien men gewoon was genegenheid "toe te dragen, en bij wie men gedurig met zijne gedachten vertoefde."

Vertaling der Makassaarsche kêloñg's.

---

1. Laat mij maar Westwaarts drijven, en volgen het schuim des waters. Wanneer de golven zich verheffen, zullen zij mij wel doen landen (aan de geliefde kust).

Bedoeling: Laat mij maar stil begaan, ik zal van zelf wel het jawoord der geliefde krijgen.

2. Het zeewier, zoo het drijft, heeft een zandbank, om te landen. Doch *ik*, ik volg slechts den stroom des waters.

Bedoeling: Anderen bereiken hun doel. Doch ik word slechts in het oneindige heen en weder geslingerd, zonder immer mijn' wensch vervuld te zien.

3. Ik wacht op een' zachten wind, op een Westen-wind, die niet met rukken, maar als 't ware gelijkmatig blaast, op een aangenaam liefelijk windje. Wellicht zal dat mij het (huwelijks-) bootje in doen stappen.

Bedoeling: Ik wacht op een meisje van een' zachten inborst, of: Ik zal door zachte middelen mijn doel trachten te bereiken.

4. Suizend windje! ik gelast u, om tegen het venster der geliefde aan te blazen. Al moge zij dan ook niet naar mij verlangen; toch zal een' lichte huivering haar doen rillen.

Bedoeling: Het is me reeds een aangenaam denkbeeld, dat de geliefde aan mij denkt, al zij het dan ook met zekeren tegenzin.

5. Het is zoo goed, alsof men den donder binnen in een' kist, alsof

men den bliksem binnen in een Molukschen koffer, alsof men een' sterken regen binnen in een koperen doosje besluiten wilde.

NB. Bij voorbeeld toe te passen op iets, dat onmogelijk geheim of verborgen kan blijven.

6. Donder! wil haar eens verschrikken. Bliksem! doe haar eens ontstellen. Al moge zij dan ook niet naar mij verlangen; toch zal zij een' lichte huivering ontwaren.

7. Zij is zoo koel en onverschillig, als dat vaartuig, hetwelk uit het Westen aan komt zeilen. Evenals die prauw van boven met *kădjaňg-matten* (NB. matten gemaakt van de bladen van den *kŏewalá-boom*, of *Corypha gebanga Bl.*) dicht gesloten is, zoodat men alle uitzicht naar buiten mist; evenzoo gaat zij ons voorbij, zonder even om te kijken.

8. Golven! breekt zijn roer aan stukken. Winden! scheurt zijn zeil aan flarden, opdat hij herwaarts wederkeere, en hier ten anker blijve.

NB. Woorden eener Ariadne, die haar' minnaar ziet wegzeilen.

9. Ik wil niet van haar weten, ofschoon zij de kostbre *tjĭnde*-stof van Hindostan in schoonheid evenare, daar zij een' echte zwierster is. Ook is het me onverschillig, of zij van voorname afkomst zij, en daardoor denken doe aan de zoozeer gezochte *tjăoelóĕ's*, of Bengaalsche saroňg's van een geheel bijzonder patroon; want ach! zij loopt maar altoos uit. Neen, dan is er een ander meisje, dat me meer behaagt, al drage zij ook slechts een eenvoudig *gestreept* kleedje, een meisje, dat steeds rustig thuis blijft.

10. Wat mij betreft, dit is mijn' vurige bede, dat de knoop van het net, dat ons te zamen verbindt, een bij uitstek vaste (lett.: een *stevige*, ten overvloede nog *met kracht aangehaalde knoop*) moge zijn, een knoop, zoo hecht, dat die alleen door de Godheid te verbreken is.

11. Ik voor mij, ik heb geen hartzeer, zoo die man, welke mij aan een' vergiftigen *bŏentalá-* of *kogel-visch* doet denken, niet van mij weten wil. Iets anders ware het, ja dubbel hard zou het mij vallen, indien ik door dien minnaar, zoo algemeen gezocht als de *bŭloe-visch*, versmaad wierd.

12. Zoo er stofregen valt, verzamel dien dan, om hem van voren

in de plooien van uw kleed te steken; want weet, dat ik mij in een' wolk veranderd heb, en in deze gedaante voorttrek.

NB. Woorden van een' minnaar, welke in de volgende kêlong̃ beantwoord worden.

13. Zoo gij als stofregen nederdaalt, pas dan maar op, dat gij mij niet raakt. Ik heb het nooit aangenaam gevonden, zoo dikwijls als mij een stofregen besproeide.

14. Zoo wij te zamen met onze prauwen zullen zeilen, dat wij ons dan niet te ver van elkander verwijderen; dat dan onze zeilen elkander toewuiven.

Bedoeling: Zoo wij samen zullen trouwen, moet er eensgezindheid tusschen ons bestaan, en vooral geen' verwijdering.

15. Wat mij betreft, ik wil niet, dat me toewuive een' prauw, die reeds een' sloep op zij heeft (d. i.: ik wil me niet het hof laten maken door een' getrouwd' man). Och! of het een prauw ware, die nog alleen vaart! (d. i.: Och! of hij nog ongetrouwd ware!)

16. Zeil, wil toch niet scheuren! Ankertouw wil toch niet stuk gaan, opdat wij henenzeilen tot de inschepingsplaats van het zoet des huwelijks.

Bedoeling: Mogen alle hinderpalen uit den weg geruimd, en wij door den band des huwelijks vereenigd worden!

17. De donkere wolken in het Westen, die voorloopers der Westmoesson, zijn dan maar al te bedriegelijk. Men zou stellig regen verwachten. En zie! het zijn wolken zonder regen.

NB. Ziet op menschen, die hunne beloften niet nakomen.

18. Daar fladdert hij alweder rond, die man, welke zooveel van glazemakers houdt (d. i.: zooveel overeenkomst met de glazemakers heeft). (Evenals de glazemakers) gaat hij als 't ware op alle mogelijke grashalmpjes zitten.

NB. Beeld van een wuft en veranderlijk mensch.

19. Een ontzettende donder! een bliksem die de gansche wereld doorkruist! Een allerhevigste regen! En toch die regen komt niet eens over de wreef van mijn' voet.

NB. Men denke aan het "*beaucoup de bruit et peu de besogne*", aan het "*parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.*"

20. Drie kronkelingen of bochten van de rivier ben ik voortgedreven, totdat ik ten slotte bij de vierde geheel gezonken ben. En die onverschilligen, die gevoelloozen, hebben dat maar bedaard aangezien.

NB. Klacht over gebrek aan deelneming.

21. Ik zit alweder in een' woning, maar het is niet mijn' eigen woning. Ik kijk door een venster; maar het is niet mijn eigen venster. Ik sla mijn' oogen rond; maar het is niet mijn eigen land.

NB. Klacht van een' vreemdeling.

22. Ik ben niet bang om te verdrinken; daar ik met de Bâdjo's vaar, en zelfs een' Toe-ri-djênê (of *Bâdjo*) tot stuurman heb.

Zin: Ik zal mijn doel wel bereiken (ik zal bij voorbeeld het jawoord van zeker meisje wel bekomen), aangezien ik bijgestaan word door menschen van veel beleid en invloed.

NB. Die *Bâdjo's* of *Toe-ri-djênê's* (lett.: *watervolk*) staan bekend als onverschrokken' en goede zeelui. Men vergel. J. N. Vosmaer's Korte beschrijving van het Zuid-Oost. Schiereiland van Celebes, in het bijzonder van de Vosmaersbaai of van Kendarie.

23. Heden nog slechts ontmoeten onze oogen elkander; maar wanneer de dag van morgen zal aangebroken zijn; (zijn wij verre van elkander gescheiden, en) is de Hemel het eenige, dat wij beiden aanschouwen.

24. Maar o! al hebben wij dan ook voortaan slechts den Hemel samen gemeen; zoo wij maar beiden blijven leven, en ik niet hoore, dat u eenig kwaad overkomen is!!

25. Zie eens, wat een ongelukskind ik ben, en hoeveel teleurstelling ik te verduren heb. Het is gedurig alsof ik suikerriet plantte, en er, wat toch waarlijk niet te verwachten was, agurkjes te voorschijn kwamen.

26. Indien gij mij hier of daar *lichamelijk* denkt te vinden; zult gij vruchteloos zoeken. Tracht me daar te leeren kennen, waar ik werkelijk ben (te weten: *geestelijk*). Ik ben er immers (te weten: *geestelijk*). En toch is het zeker, dat ik er niet ben (te weten: *lichamelijk*).

NB. Hier wordt Allah als 't ware sprekende ingevoerd.

27 tot en met 34. Hem slechts wil ik trouwen, die naar Mekka geweest is, en mij dsikir's zingt op mijn hoofdkussen.

Ik ben in Mekka geweest, en geboren in het groote land (van Arabie). Open mij nu ook de poort des geluks.

Ik zal u openen de poort des geluks. Maar wek gij dan ook op uit de graven mijne Afgestorvenen.

Ik zal u wekken uit de graven uwe Afgestorvenen. Maar haal gij mij dan ook van het water uit het midden der Hemelen.

Ik zal u halen van het water uit het midden der Hemelen. Maar pluk gij mij dan ook de jonge blaadjes van de doode boomen.

Ik zal u plukken de jonge blaadjes van de doode boomen. Maar breng gij mij dan ook het hart van de padiefluit. [NB. Deze van een' padiehalm gemaakte fluit heeft natuurlijk geen hart, als zijnde geheel hol.]

Ik zal u brengen het hart van de padiefluit, maar breng gij mij dan ook het hart van den sapiri-boom (de *Aleurites Moluccana Willd.*).

[NB. Deze boom heeft evenmin een hart, als zijnde van binnen geheel bros.]

Ik zal u brengen het hart van den sapiri-boom. Maar zoek gij mij dan ook wat er overschiet van hetgeen juist genoegzaam van grootte, van hetgeen noch te groot noch te klein is.

35. O! wij kleinkinderen van Adam [NB. die thans in den Hemel zijt]! Verre is het, om tot u te zeilen. Ons ontbreekt het noodig kapitaal. Ja, wij hebben volstrekt geen kapitaal.

NB. Bij dit kapitaal gedacht aan deugd en godsvrucht, als de onmisbare vereischten voor zulk een' reis.

36. Lang hebben wij als onzinnigen gehandeld. Lang hebben wij aan Hem gedacht (naar Hem verlangd). En zie! Hij was in één woning met ons; terwijl wij Hem steeds verre waanden.

NB. Doelt op *God*.

37 en 38. Ik zie in mijn' verbeelding hen die gestorven zijn voor het geloof; zij zijn nu eeuwig in hun nieuwen (gelukzaligen) toestand. Ik zou (evenals zij) willen sterven; en toch ik kan er niet toe besluiten.

Ik bid Allah gedurig om moed; doch steeds blijf ik wankelen, besluiteloos als ik ben tusschen *sterven* en *niet-sterven*.

39. O! mochten de Afgestorvenen gelukkig zijn, wanneer zij mij

C. A. SPIN & ZOON
OPGERICHT
1819
AMSTERDAM
BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ.